

**ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ІМЕНІ В. М. КОРЕЦЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ**

КОРОТЕНКО ТЕТЯНА ФЕДОСІЇВНА

УДК 347.919.3

**СУДОВІ ДОРУЧЕННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ,
ЗВЕРНЕНІ ДО КОМПЕТЕНТНИХ ОРГАНІВ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ**

Спеціальність 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес;
сімейне право; міжнародне приватне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2021

Дисертацією є рукопис.
Роботу виконано в Київському університеті права Національної академії наук України.

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, доцент
Огнев'юк Ганна Зіновіївна,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
доцент кафедри інтелектуальної власності та інформаційного права

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор
Гусаров Костянтин Володимирович,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
завідувач кафедри цивільного процесу;

кандидат юридичних наук, доцент
Дзера Ірина Олександрівна,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»,
доцент кафедри приватного права

Захист відбудеться **13 квітня 2021 року о 14:00 годині** на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.236.02 при Інституті держави і права імені В. М. Корецького Національної академії наук України за адресою: 01601, м. Київ, вул. Трьохсвятительська, 4.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України за адресою: 01601, м. Київ, вул. Трьохсвятительська, 4.

Автореферат розіслано 12 березня 2021 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор юридичних наук**

О. О. Кваша

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Євроінтеграційні прагнення України зумовили укладення в 2014 році Угоди про Асоціацію, необхідність виконання визначених в ній зобов'язань викликали зміни у стратегії розвитку судочинства та суміжних інститутів, що була затверджена в 2015 році. Запровадження зони вільної торгівлі між Україною та ЄС в 2016 році значно сприяла поживленню економічних відносин між громадянами ЄС та України, розвитку бізнесу, що і зумовило формування підґрунтя для виникнення спорів за участі іноземного елемента.

Істотне реформування ЦПК України (далі – ЦПК), що відбулося внаслідок реалізації зазначеної стратегії та прийняття Закону України про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, ЦПК України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів у 2017 році зумовлює необхідність детального дослідження положень про природу судових доручень, що звернені до компетентних органів іноземних держав, зокрема, щодо вручення судових та позасудових документів відповідачу, який знаходиться за кордоном, та отримання доказів за кордоном. Такі судові доручення іманентні справам, що ускладнені іноземним елементом, в яких важливе значення набуває забезпечення дотримання прав, а також відповідного рівня гарантій всіх учасників справи з метою ефективного здійснення захисту їх прав.

З метою дотримання цих вимог суду доводиться вдаватись до процедури звернення із судовим дорученням про надання правової допомоги до компетентних органів іноземних держав.

Дослідження судового доручення пов'язано з необхідністю удосконалення практичного застосування означеного інституту та зростанням кількості справ, ускладнених іноземним елементом.

Інститут міжнародної допомоги і співробітництва при розгляді цивільних справ, ускладнених іноземним елементом, був започаткований на території України ще в радянський період, у зв'язку з чим потребує подальшого вдосконалення та адаптації до законодавства ЄС, зокрема, відповідно до обраного Україною вектору свого розвитку.

Цивільне судочинство забезпечує розгляд і вирішення справ судом, задля чого чітко регламентований порядок здійснення конкретних процесуальних дій. Неухильне дотримання цивільних процедур, в тому числі і у випадку надання судових доручень спрямоване на забезпечення прав і свобод громадян, на рівний їх процесуальний статус незалежно від місця їх проживання чи перебування.

Розгляд цивільних справ з іноземним елементом традиційно ускладнює провадження, потребує більше часу та додаткових процесів, які забезпечують ефективний розгляд і вирішення справи судом.

Недотримання вказаних процедур призводить до порушення права на справедливий і публічний розгляд справи упродовж розумного строку, що гарантовано ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Всі джерела правового регулювання участі іноземного елемента у цивільному процесі України поділяються на дві групи: внутрішнє законодавство та міжнародні договори, в яких бере участь Україна.

Водночас перелік джерел не є вичерпним, а відсутність єдиного уніфікованого підходу регулювання відносин, пов'язаних із наданням судових доручень судами України компетентним органам іноземних держав, значно ускладнює розгляд цивільних справ з іноземним елементом, що в своє чергу призводить до порушення прав учасників судового процесу.

Дослідження судового доручення, а саме судового доручення, що звернене до компетентних органів іноземних держав, обумовлено насамперед необхідністю виявлення процесуальних порушень у процедурі звернення судів України із відповідними судовими дорученнями та вдосконаленню такої процедури на законодавчому рівні.

Судове доручення в цивільному судочинстві є складним багатоаспектним явищем, особливою процесуальною дією, що обумовлює звернення суду до компетентних органів іноземних держав та процесуальним документом, завдяки якому втілюється вимога щодо такого доручення.

Науково-теоретичну основу дисертаційного дослідження складають роботи таких науковців, як В. А. Бігун, Ж.В. Васильєва-Шаламова, О.О. Грабовська, Б.І. Гулько, К.В. Гусаров, І.О. Ізарова, В.В. Комаров, Д.Д. Луспеник, В.Ю. Мамницький, Г.І. Маруніч, Ю.Д. Притика, А.О. Ткачук, О.С. Ткачук, Г.С. Фединяк, Л.С. Фединяк, А.О. Філіп'єв, С.Я. Фурса, Р.Ю. Ханік-Посполітак, Г.А. Цірат, Ю.С. Шемшученко, М.Й. Штефан, І.С. Ярошенко, М.М. Ясинок та інші.

На сьогодні у теорії цивільного процесуального права України та у судовій практиці дискусійними та маловивченими лишаються питання: щодо особливостей розгляду цивільних справ, ускладнених іноземним елементом у контексті диференціації позовного провадження; щодо порядку і процедури звернення із судовими дорученнями до компетентних органів іноземних держав у цивільному процесі України, зокрема, щодо визначення форм звернення, щодо обов'язку здійснення та оплати перекладу судових документів; щодо судових витрат, пов'язаних із виконанням судових доручень, звернених до компетентних органів іноземних держав; щодо ймовірних форм зловживання процесуальними правами учасниками справи, що ускладнені іноземним елементом тощо.

Обумовлене визначає актуальність дослідження природи судових доручень, що звернені до компетентних органів іноземних держав, зокрема, щодо вручення судових та позасудових документів відповідачу, який знаходиться за кордоном, та отримання доказів за кордоном, здійснене на підставі аналізу національної доктрини і судової практики, а також доктрини та практики європейських країн та права ЄС.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертація виконана в Київському університеті права НАН України згідно з планами науково-дослідної роботи на теми: «Дослідження основних інститутів держави та суспільства: компаративістичний аналіз сучасних

правових доктрин» (номер державної реєстрації 0114U000796); «Державно-правове регулювання суспільних відносин в умовах нових глобалізаційних викликів: вітчизняні та міжнародні реалії» (номер державної реєстрації U11U004745). Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради Київського університету права НАН України 30 жовтня 2014 року.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає у формуванні нових теоретичних підходів щодо надання судових доручень, що звернені до компетентних органів іноземних держав, зокрема, щодо вручення судових та позасудових документів відповідачу, який знаходиться за кордоном, та отримання доказів за кордоном, а також розробки на основі цього практичних пропозицій щодо удосконалення механізму правового регулювання звернення з такими дорученнями до компетентних органів іноземних держав.

Мета дисертаційного дослідження обумовила необхідність постановки і вирішення таких *завдань*:

- дослідити правове регулювання цивільних процесуальних відносин із надання судових доручень компетентним органам іноземних держав;
- визначити поняття судового доручення у цивільному процесі України та співвіднести це поняття з іншими (суміжними) процесуальними категоріями;
- визначити джерела правового регулювання цивільних процесуальних відносин із надання судових доручень судами України компетентним органам іноземних держав та проаналізувати їх положення;
- дати визначення судовому дорученню як інституту міжнародного цивільного процесу;
- з'ясувати особливості судового розгляду і вирішення цивільних справ, ускладнених іноземним елементом;
- визначити особливості розгляду цивільних справ, ускладнених іноземним елементом, у контексті диференціації проваджень на загальне позовне провадження та спрощене позовне провадження;
- визначити порядок і процедуру звернення із судовими дорученнями до компетентних органів іноземних держав у цивільному процесі України;
- з'ясувати особливості визначення судових витрат, пов'язаних із виконанням судових доручень, звернених до компетентних органів іноземних держав;
- розробити теоретичні пропозиції та практичні рекомендації щодо удосконалення діючого законодавства і судової практики в сфері судових доручень, зокрема, з метою ефективного вирішення цивільних справ з іноземним елементом.

Об'єктом дослідження є цивільні процесуальні правовідносини, що виникають в ході здійснення розгляду і вирішення цивільних справ з іноземним елементом, а саме під час звернення з судовими дорученнями до компетентних органів іноземних держав, зокрема, щодо вручення судових та позасудових документів відповідачу, який знаходиться за кордоном, та отримання доказів за кордоном.

Предметом дослідження є судові доручення у цивільному процесу України, звернені до компетентних органів іноземних держав.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження складають загальнонаукові та спеціально-юридичні методи, які застосовуються з метою отримання достовірних результатів. Діалектичний метод пізнання використовувався для визначення джерел правового регулювання судових доручень до компетентних органів іноземних держав. За допомогою структурно-функціонального методу було класифіковано джерела правового регулювання цивільних процесуальних відносин із надання судових доручень судами України компетентним органам іноземних держав. Історико-правовий метод надав можливість охарактеризувати правове регулювання цивільних процесуальних відносин із надання судових доручень компетентним органам іноземних держав. Статистичний метод використовувався при аналізі та дослідженні судових рішень про звернення з судовими дорученнями до компетентних органів іноземних держав. За допомогою логіко-юридичного методу зроблено пропозиції щодо вдосконалення положень чинного законодавства, а також теоретичні пропозиції та практичні рекомендації щодо удосконалення діючого законодавства і судової практики в сфері судових доручень, зокрема, щодо удосконалення та забезпечення єдності судової практики в Україні.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертаційне дослідження є першим в Україні комплексним науковим дослідженням поняття та правової природи судових доручень у цивільному процесі України, що звернені до компетентних органів іноземних держав, зокрема, щодо вручення судових та позасудових документів відповідачу, який знаходиться за кордоном, та витребування доказів за кордоном за цивільним процесуальним законодавством України.

Автором сформульовано та обґрунтовано такі науково-теоретичні положення, висновки та пропозиції, що виносяться на захист.

Вперше:

1) сформульовано визначення судового доручення, зверненого до компетентних органів іноземних держав, у цивільному процесі України – це звернення про правову допомогу у формі процесуального документу направлено до компетентного органу іноземної держави про вчинення процесуальних дій щодо вручення судових та/або документів, отримання доказів, проведення окремих процесуальних дій на території іншої держави у порядку визначеному процесуальним законодавством і з дотриманням вимог чинних міжнародних договорів та встановлено його основні риси, як судової процедури та як процесуального документу: є інструментом міжнародної судової допомоги; обов'язкова наявність іноземного елемента в цивільній справі, що розглядається вітчизняним судом; процесуальна форма звернення – прохання, запит, доручення; мета – отримання доказів, інформації, вручення судових та/або позасудових документів, вчинення процесуальних дій (допит відповідача, проведення експертизи тощо);

2) здійснено класифікацію судових доручень, звернених до компетентних органів іноземних держав, у цивільному процесі України та виділено їх види, зокрема, за спрямованістю мети на судові доручення,

спрямовані на отримання доказів закордоном та/або вчинення процесуальних дій та судові доручення, спрямовані на вручення судових чи позасудових документів закордоном; за суб'єктом звернення із судовим дорученням на судові доручення, звернені безпосередньо до компетентного органу іноземної держави та на судові доручення, звернені до компетентних органів іноземної держави через уповноважені органи;

3) обґрунтовано процесуальні форми звернення із судовими дорученнями про отримання доказів за кордоном: безпосереднє звернення суду України до компетентного органу іноземної держави та звернення суду України до Міністерства юстиції України, яке звертається до компетентного органу іноземної держави;

4) виокремлено такі види судових витрат, пов'язаних із виконанням судових доручень, звернених до компетентних органів іноземних держав, серед яких: витрати, пов'язані з засвідченням перекладу позовної заяви та доданих документів на офіційну мову запитуваної держави та витрати, пов'язані з проведенням дій по врученню документів;

5) визначено судові витрати, пов'язані із виконанням судових доручень, звернених до компетентних органів іноземних держав, у цивільному процесі України як передбачені законом витрати (грошові кошти) сторін, інших осіб, які беруть участь у справі, понесені ними у зв'язку з засвідченням перекладу позовної заяви та доданих документів на офіційну мову запитуваної держави та у зв'язку з проведенням дій по врученню документів;

6) на підставі аналізу судової практики обґрунтовано зловживання процесуальними правами під час розгляду справ, ускладнених іноземним елементом, запропоновано та науково обґрунтовано практичні пропозиції щодо недопущення такого негативного явища.

Удосконалено:

7) підхід до визначення судового доручення як зверненого до компетентних органів іноземних держав запиту і інструменту міжнародної судової допомоги, що спрямоване на отримання необхідних засобів задля ефективного здійснення правосуддя та захисту прав учасників цивільного процесу;

8) процесуальні особливості щодо порядку розгляду цивільних справ з іноземним елементом в спрощеному позовному провадженні цивільного судочинства. Справи, в яких необхідним є звернення із судовим дорученням за правовою допомогою до компетентних органів іноземних держав, можуть розглядатися лише у порядку загального позовного провадження з огляду на необхідність проведення підготовчого провадження та неможливістю розгляду у строки, що визначені для спрощеного позовного провадження.

Дістало подальшого розвитку:

9) наукове положення щодо множинних правових джерел національного та міжнародного характеру, що регулюють відносини в сфері регулювання цивільних процесуальних відносин із надання судових доручень судами України, які можна умовно поділити на ті, що встановлюють загальний порядок звернення за судовою допомогою до судів інших держав (зокрема, йдеться про

двосторонні договори), а також ті, що визначають спеціальні підстави відмови від виконання такого доручення (зокрема, йдеться про конвенції та ЦПК);

10) підходи до визначення зловживання процесуальними правами та способи їх недопущення, зокрема, шляхом зупинення провадження у справі на стадії підготовчого провадження під час постановлення ухвали про направлення судового доручення у випадку звернення із судовим дорученням про надання правової допомоги саме щодо витребування доказів чи вчинення інших процесуальних дій до іноземного суду або іншого компетентного органу іноземної держави, задля унеможливлення безпідставного затягування розгляду справи.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані:

– у *нормотворчій діяльності* – як підґрунтя для подальшого реформування інституту судових доручень, звернених до компетентних органів інших держав цивільного процесуального права;

– у *науково-дослідній сфері* – як теоретичне підґрунтя для подальших науково-теоретичних досліджень для удосконалення положень цивільного процесуального законодавства України;

– *правозастосовній діяльності* – під час розгляду і вирішення справ у порядку цивільного судочинства (акт впровадження у практичну діяльність Оболонського районного суду міста Києва від 02.11.2020; акт впровадження наукових розробок дисертаційного дослідження Департаменту аналітичної та правової роботи Верховного Суду);

– *навчально-методичній роботі* – при викладанні навчальних дисциплін «Цивільне право та цивільний процес», «Сучасні аспекти цивільного права та процесу», а також відповідних спецкурсів; при підготовці підручників і навчальних посібників, навчально-методичних матеріалів (акт впровадження Київського університету права НАН України від 17.11.2020).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійним науковим дослідженням. Всі викладені у роботі теоретичні та практичні результати отримано автором особисто. В опублікованих у співавторстві наукових працях особистим внеском є: власні теоретичні розробки щодо проблем застосування критеріїв визначення справ, що підлягають розгляду в спрощеному позовному провадженні, особливостей процедури спрощеного позовного провадження цивільного судочинства та завдань спрощеного позовного провадження; власні теоретичні розробки положень щодо підстав та особливостей зловживання процесуальними правами в суді першої інстанції.

Апробація результатів дисертації. Основні результати наукового дослідження оприлюднювались на міжнародних науково-практичних конференціях «Європейські стандарти захисту прав у цивільному судочинстві: випробування часом» (Київ, 26 вересня 2014 р.), «Поняття та категорії юридичної науки» (Київ, 18 листопада 2014 р.), «Юридичні факти в системі правового регулювання» (Київ, 26 листопада 2015 р.), «Цивільний процес на зламі століть» (Харків, 20-21 жовтня 2016 р.), «Ефективність норм права» (Київ, 17 листопада 2016 р.), «Україна на шляху до Європи: реформа

цивільного процесуального законодавства» (Київ, 7 липня 2017 р.), «Малозначні спори: європейський та український досвід вирішення» (Київ, 23-24 листопада 2018 р.); а також на міжнародній конференції, присвяченій Європейському дню правосуддя, «Bringing Justice Closer to European Citizens» (Гданськ, 25-26 жовтня 2019 р.).

Публікації. Основні результати наукового дослідження викладено у тринадцяти публікаціях, з яких: п'ять опубліковано у фахових виданнях України, одна – в зарубіжному науковому виданні, а також у семи тезах, опублікованих за результатами науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з переліку умовних позначень, вступу, 3 розділів, які охоплюють 8 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить – 191 сторінку, із них основний текст – 158 сторінок, список використаних джерел (185 найменувань) – 24 сторінки, додатки – 8 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено мету і задачі дослідження, його об'єкт і предмет, методологічну та теоретичну основи, розкрито теоретичну та практичну цінність результатів і їхню наукову новизну, наведено дані про їх апробацію та публікації у фахових виданнях.

Перший розділ «Правове регулювання цивільних процесуальних відносин із надання судових доручень компетентним органам іноземних держав» містить два підрозділи.

У підрозділі 1.1 *«Поняття судового доручення у цивільному процесі України та понятійно-категоріальний апарат дослідження»* йдеться про визначення поняття судового доручення та про ключові поняття дослідження.

Аналізуються основні роботи науковців, в яких досліджувалось поняття судового доручення, зокрема, К.В. Гусарова, Г.А. Цірата, Т.М. Яблочкова, Ю.С. Шемшученка, С.Я. Фурси, В.В. Комарова, В.А. Бігуна, Джона Джорджа Коелта (John G. Koeltl) та Джона Кірнана (John S. Kiernan) та ін., виділяються ознаки судового доручення.

Зокрема, визначено, що судовому дорученню притаманні наступні ознаки: наявність іноземного елемента у цивільній справі; звернення суду з проханням щодо вручення судових та позасудових документів учаснику справи, який знаходиться за кордоном; звернення суду із запитом щодо допиту сторони, свідків тощо; звернення суду із запитом щодо витребування доказів, проведення експертизи тощо; має на меті отримання доказів, інформації чи вчинення процесуальних дій на території іноземної держави. Також, визначено, що судове доручення, звернене до компетентних органів іноземних держав, у цивільному процесі України – це звернення про правову допомогу у формі процесуального документу зверненого до компетентного органу іноземної держави про вчинення процесуальних дій щодо вручення судових та/або документів, отримання доказів, проведення окремих процесуальних дій на території іншої держави у порядку визначеному процесуальним

законодавством і з дотриманням вимог чинних міжнародних договорів. Крім того, визначено ключові поняття дослідження - судове доручення, іноземний елемент, компетентні органи, міжнародна судова допомога, форми судових доручень, судові витрати, пов'язані зі зверненням із судовим дорученням. Та виділено види судових доручень, звернених до компетентних органів іноземних держав, у цивільному процесі України – за спрямованістю мети та за суб'єктом звернення із судовим дорученням.

У підрозділі 1.2 «Джерела правового регулювання цивільних процесуальних відносин із надання судових доручень судами України компетентним органам іноземних держав» здійснено узагальнення основних джерел правового регулювання відносин, пов'язаних із процедурою надання судових доручень вітчизняними судами за кордон.

Так, визначено, що перелік джерел не є вичерпним, а відсутність єдиного уніфікованого підходу регулювання відносин, пов'язаних із наданням судових доручень судами України компетентним органам іноземних держав, значно ускладнює розгляд цивільних справ з іноземним елементом. Всі джерела правового регулювання участі іноземного елемента у цивільному процесі України поділяються на дві групи: внутрішнє законодавство та міжнародні договори, в яких бере участь Україна. Здійснений аналіз судової практики дав змогу дійти наступних висновків: суди звертаючись із судовим дорученням про вручення судових та позасудових документів відповідачу, який знаходиться за кордоном керуються здебільшого Конвенцією про вручення за кордоном судових та позасудових документів 1965 року; у більшості цивільних справ, ускладнених іноземним елементом, при направленні за кордон судового доручення про отримання доказів застосовується Конвенція про отримання за кордоном доказів у цивільних та комерційних справах 1970 року. Натомість здійснений аналіз двосторонніх договорів дозволив зробити висновок про те, зробити висновок, що незважаючи на існування двосторонніх договорів, вони використовуються як додаткові по відношенню до загальних положень міжнародних договорів, що також підтверджується матеріалами судової практики.

ЦПК України врегульовано питання щодо провадження у справах за участю іноземних осіб (Розділ XI), а це лише обмежене коло питань, які стосуються надання судового доручення та не містить жодних особливостей щодо звернення суду України, зокрема, щодо форми звернення (запит, прохання, доручення) та не містить вказівку щодо органів звернення із судовим дорученням (безпосереднє направлення до запитуючого органу чи комунікація через компетентні органи тощо).

Визначено, що більш теоретично і практично значущою є класифікація джерел регулювання зазначених відносин на ті, які встановлюють загальний порядок звернення за судовою допомогою до судів інших держав (зокрема, йдеться про двосторонні договори), а також ті, що визначають спеціальні підстави відмови від виконання такого доручення (зокрема, йдеться про конвенції та ЦПК). А визначення більшої юридичної сили конкретного джерела регулювання зазначених відносин відповідно впливає на формування судової

практики та реалізацію зазначеної функції правосуддя.

Другий розділ «Судові доручення як інститут міжнародного цивільного процесу» об'єднує три підрозділи.

У підрозділі 2.1 *«Міжнародна судова допомога в цивільному процесі в контексті диференціації проваджень»* проаналізовано положення Цивільного процесуального кодексу України та судову практику щодо розгляду цивільних справ, ускладнених іноземним елементом, з урахування диференціації позовного провадження на спрощене та загальне.

Так, завданням спрощеного позовного провадження є розгляд окремих категорій цивільних справ, встановлених законом або віднесених до таких судом, у прискорений спосіб, без обов'язкового представництва адвокатом та за можливості без повідомлення сторін за наявними у справі матеріалами. Запровадження спрощеного позовного провадження варто визнати позитивним кроком, що відповідає загальносвітовим тенденціям регламентації спрощених проваджень та процедур. Разом з тим, під час диференціації позовного провадження згідно з чинним ЦПК не враховується питання про наявність іноземного елемента в справі, що призводить до ускладнення її розгляду.

Задля забезпечення таких принципів цивільного судочинства як змагальність сторін та процесуальна рівноправність сторін питання пов'язані із зверненням з відповідним судовим дорученням до іноземного суду або іншого компетентного органу іноземної держави, та питання пов'язані із здійсненням перекладу необхідних документів та оплатою перекладу мають вирішуватися виключно у підготовчому провадженні загального позовного провадження цивільного судочинства.

Справи, в яких необхідним є звернення із судовим дорученням за правовою допомогою до компетентних органів іноземних держав, можуть розглядатися лише у порядку загального позовного провадження з огляду на необхідність проведення підготовчого провадження та неможливість розгляду у строки, що визначені для спрощеного позовного провадження.

У підрозділі 2.2 *«Особливості судового розгляду і вирішення цивільних справ, ускладнених іноземним елементом»* досліджено загальні передумови звернення вітчизняних судів із судовими дорученнями щодо надання правової допомоги компетентними органами іноземних держав, зокрема, щодо обов'язкової наявності іноземного елемента в цивільній справі, визначення підсудності судам України справ з іноземним елементом тощо.

Визначено, що наявність іноземного елемента у цивільній справі обумовлює його право на доступ до правосуддя. При розгляді цивільних справ, ускладнених іноземним елементом, судам України насамперед необхідно з'ясувати наявність чинного між державами договору та, за його наявності, - порядку регулювання спірних правовідносин, що виникли. Встановлення і застосування змісту іноземного права при зверненні із судовим дорученням про надання правової допомоги у цивільному процесі України має здійснюватись безпосередньо судом, у провадженні якого знаходиться справа, що ускладнена іноземним елементом, в тому числі шляхом звернення з судовим дорученням до компетентного суду іншої держави, зміст права якої встановлюється.

Визначення підсудності судам України справ з іноземним елементом залежить від категорії спору та визначається як Цивільним процесуальним кодексом України, так і Законом України «Про міжнародне приватне право». На стадії підготовки справи за участю іноземного елемента до судового розгляду суд має встановити належність та допустимість поданих доказів.

У підрозділі 2.3 «Запобігання зловживанням процесуальними правами щодо звернення з судовими дорученням до компетентних органів іноземних держав» досліджується питання проблем зловживання процесуальними права учасниками процесу, зокрема, під час розгляду цивільних справ, що ускладнені іноземним елементом.

Так, суд відповідно до ЦПК зобов'язаний вживати заходів для запобігання зловживанню процесуальними правами, визначених законом відповідно до статті 44. Суд може за заявою учасника справи, а також з власної ініціативи зупинити провадження у справі у випадку звернення із судовим дорученням про надання правової допомоги, вручення виклику до суду чи інших документів до іноземного суду або іншого компетентного органу іноземної держави (п. 8 ч. 1 ст. 252 ЦПК України). Зупиняючи провадження у справі на стадії підготовчого провадження суд не може вчиняти будь-яких інших дій, що визначені завданнями даної стадії.

Аналіз судової практики дав змогу зробити висновок про те, що суди у зв'язку з направленням судового доручення про надання правової допомоги щодо витребування доказів у справі саме за клопотанням сторони.

Проведеним дослідженням зроблено висновок про те, що постановляючи ухвалу про направлення судового доручення у випадку звернення із судовим дорученням про надання правової допомоги саме щодо витребування доказів чи вчинення інших процесуальних дій до іноземного суду або іншого компетентного органу іноземної держави суду недоцільно зупиняти провадження у справі задля унеможливлення безпідставного затягування розгляду справи на стадії підготовчого провадження.

Третій розділ «Порядок звернення із судовими дорученнями до компетентних органів іноземних держав у цивільному процесі України» містить три підрозділи.

У підрозділі 3.1 «Вручення судових та позасудових документів відповідачу, який знаходиться за кордоном, у цивільному процесі України» досліджено процедуру звернення із судовим дорученням щодо вручення судових та позасудових документів відповідачу, який знаходиться за кордоном.

Встановлено, що така процедура здебільшого відбувається на підставі Гаазької Конвенції про вручення за кордоном судових та позасудових документів у цивільних або комерційних справах від 15.11.1965.

Недотримання судами України визначеної процесуальної процедури може зумовити повернення судового доручення без виконання.

Так, судова практика свідчить про різні підходи щодо покладення обов'язку перекладу судових та позасудових документів на зацікавлену сторону, зокрема, такий обов'язок покладається судом на зацікавлену сторону в ухвалі про відкриття провадження у справі, а також судом ухвалою позов

залишається без руху поки зацікавлена сторона не надасть до суду належним чином посвідчений переклад судових та позасудових документів, що підлягають врученню відповідачу за кордоном. Для удосконалення процесуальної процедури звернення із судовим дорученням до компетентних органів іноземних держав про вручення судових та позасудових документів відповідачу та для уникнення розбіжностей у судовій практиці ми дійшли висновку про необхідність доповнення частини третьої статті 499 Цивільного процесуального кодексу України наступним положенням «Обов'язок перекладу та його засвідчення покладається судом на зацікавлену сторону.».

Судове доручення про вручення судових та позасудових документів особам, місцезнаходження чи місце проживання яких зареєстровано у встановленому порядку за кордоном, на підставі Гаазької Конвенції про вручення за кордоном судових та позасудових документів у цивільних або комерційних справах від 15 листопада 1965 року, надсилається у формі *«Прохання»*, яка визначена Конвенцією, *безпосередньо до центрального органу запитуваної держави.*

У підрозділі 3.2 *«Особливості отримання доказів за кордоном у цивільному процесі України»* досліджено процедуру звернення вітчизняних судів із судовим дорученням про отримання доказів чи вчинення інших процесуальних дій за кордоном. Встановлено, що зазначена процедура відбувається здебільшого на підставі Гаазької Конвенції про отримання за кордоном доказів у цивільних або комерційних справах від 18 березня 1970 року.

У відносинах України з Азербайджанською Республікою, Киргизькою Республікою, Туркменістаном, Республікою Узбекистан та Грузією при зверненні судів України з судовими дорученнями про отримання доказів за кордоном необхідно застосовувати положення Конвенції про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах 1993 року (далі - Конвенція 1993 року) діє у редакції 1993 року. У відносинах з Республікою Білорусь, Республікою Казахстан, Республікою Таджикистан, Республікою Вірменія, Російською Федерацією та Республікою Молдова статті Конвенції 1993 року, змінені Протоколом до неї 1997 року, застосовуються у редакції цього Протоколу.

Отримання доказів за кордоном у цивільному процесі України є складовою загального інституту міжнародної правової допомоги, яка відіграє вагомую роль у здійсненні судочинства.

Аналіз судової практики свідчить про те, що у цивільних справах, ускладнених іноземним елементом, докази мають бути отримані лише з дотриманням певної процесуальної процедури, бо недотримання встановленої процедури може призвести до порушення прав тієї чи іншої сторони, а також у подальшому до скасування судового рішення у апеляційній чи касаційній інстанції.

Задля забезпечення вчасного виконання судових доручень при витребуванні доказів за кордоном, судам необхідно правильно вказувати міжнародний договір чи міжнародну конвенцію, якою суд керуються

звертаючись за правовою допомогою, а також, з'ясовувати та вказувати у судовому дорученні правильного виконавця такого доручення.

Форми звернення із судовими дорученнями про отримання доказів за кордоном можна умовно розділити на наступні види: - безпосереднє звернення суду України до компетентного органу іноземної держави; - звернення суду України до Міністерства юстиції України, яке через посольство або консульство звертається до міністерства іноземних справ іноземної держави і направляє доручення відповідному суду своєї держави.

Судове доручення про отримання доказів чи вчинення процесуальних дій за кордоном, на підставі Гаазької Конвенції про отримання за кордоном доказів у цивільних або комерційних справах від 18 березня 1970 року, надсилається у формі «Запиту», який визначено Конвенцією, безпосередньо до центрального органу запитуваної держави або через органи юстиції, які направляють його центральному органу, визначеному відповідною державою.

У підрозділі 3.3 «Судові витрати, пов'язані із виконанням судових доручень, звернених до компетентних органів іноземних держав» досліджено питання щодо віднесення витрат, пов'язаних із виконанням судових доручень, звернених до компетентних органів іноземних держав, до судових витрат.

Відповідно до положень статті 133 ЦПК України судові витрати складаються з судового збору та витрат, пов'язаних з розглядом справи. Процесуальний закон прямо не вказує, що витрати, пов'язані з виконанням судових доручень, звернених до компетентних органів іноземних держав є судовими витратами. Необхідність з'ясування цього питання полягає у тому, що від виду судових витрат залежить і порядок їх відшкодування, а це є важливим як для кожного з учасників судового процесу, так і для визначення доступності правосуддя в конкретній справі.

Від надання зацікавленою стороною належним чином засвідченого перекладу залежить питання відкриття провадження та у подальшому саме звернення із судовим дорученням, то витрати пов'язані з його оплатою необхідно віднести до витрат, пов'язаних із вчиненням інших процесуальних дій, необхідних для розгляду справи або підготовки до її розгляду.

Зацікавлена сторона у справах, ускладнених іноземним елементом може нести судові витрати не тільки пов'язані з перекладом документів на офіційну мову запитуваної держави та їх посвідченням, а й безпосередньо пов'язані з проведенням дій по виконанню судового доручення, зокрема, дій по врученню судових документів.

Судові витрати, пов'язані із виконанням судових доручень, звернених до компетентних органів іноземних держав, можна поділити на такі види: - витрати, пов'язані з засвідченням перекладу позовної заяви та доданих документів на офіційну мову запитуваної держави; - витрати, пов'язані з проведенням дій по врученню документів.

Судові витрати, пов'язані із виконанням судових доручень, звернених до компетентних органів іноземних держав, у цивільному процесі України – це передбачені законом витрати (грошові кошти) сторін, інших осіб, які беруть участь у справі, понесені ними у зв'язку з засвідченням перекладу позовної

заяви та доданих документів на офіційну мову запитуваної держави та у зв'язку з проведенням дій по врученню документів.

Доцільно віднести витрати, пов'язані із виконанням судових доручень, звернених до компетентних органів іноземних держав, саме до витрат, що пов'язані з вчиненням інших процесуальних дій, необхідних для розгляду справи або підготовки до її розгляду, оскільки таким чином буде забезпечено гарантії зацікавленої сторони реалізувати своє право на відшкодування таких витрат.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукової задачі, що виявилось у комплексному дослідженні судових доручень у цивільному процесі України, звернених до компетентних органів іноземних держав та формуванні на цій основі пропозицій щодо вдосконалення положень цивільного процесуального законодавства України і його практичного застосування. За результатами дослідження одержано такі основні висновки.

Визначено, що судові доручення, звернені до компетентних органів іноземних держав, у цивільному процесі України – це звернення про правову допомогу у формі процесуального документу направлено до компетентного органу іноземної держави про вчинення процесуальних дій щодо вручення судових та/або документів, отримання доказів, проведення окремих процесуальних дій на території іншої держави у порядку визначеному процесуальним законодавством і з дотриманням вимог чинних міжнародних договорів.

Визначено, що судові доручення в цивільному судочинстві є складним багатоаспектним явищем, особливою процесуальною дією, що обумовлює звернення суду до компетентних органів іноземних держав та процесуальним документом, завдяки якому втілюється вимога щодо такого доручення.

Запропоновано виокремлювати такі основні характеризуючі ознаки судових доручень: це інструмент міжнародної судової допомоги; обов'язкова наявність іноземного елемента в цивільній справі, що розглядається вітчизняним судом; процесуальна форма звернення – прохання, запит, доручення; мета – отримання доказів, інформації, вручення судових та/або позасудових документів, вчинення процесуальних дій (допит відповідача, проведення експертизи тощо); чітке дотримання судами України норм міжнародних договорів під час звернення із судовим дорученням.

З метою детального правового регулювання та забезпечення єдності судової практики виділено наступні види судових доручень, звернених до компетентних органів іноземних держав, у цивільному процесі України: за спрямованістю мети на судові доручення, спрямовані на отримання доказів закордоном та/або вчинення процесуальних дій та судові доручення, спрямовані на вручення судових чи позасудових документів закордоном; за суб'єктом звернення із судовим дорученням на судові доручення, звернені безпосередньо до компетентного органу іноземної держави та судові доручення, звернені до компетентних органів іноземної держави через уповноважені органи.

Визначено, що джерела правового регулювання цивільних процесуальних відносин із надання судових доручень судами України можна умовно поділити на внутрішні національні джерела (внутрішнє законодавство України) та міжнародні нормативно-правові акти (конвенції, двосторонні та багатосторонні договори, тощо).

До джерел правового регулювання цивільних процесуальних відносин із надання судових доручень судами України компетентним органам іноземних держав віднесено: 1. Внутрішнє законодавство України: Конституція України, ЦПК України, Закон України «Про міжнародне приватне право», Закон України «Про міжнародні договори України», Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», Закон України «Про біженців», Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність», Інструкція про порядок виконання міжнародних договорів з питань надання правової допомоги в цивільних справах щодо вручення документів, отримання доказів та визнання і виконання судових рішень, затвердженої спільним наказом Міністерства юстиції України та Державної судової адміністрації України №1092/54 від 27 червня 2008 р., Положення про дипломатичні представництва та консульські установи іноземних держав в Україні, затверджене Указом Президента України від 10 червня 1993 року № 198/93, Інструкція про порядок консульської легалізації офіційних документів в Україні і за кордоном, затвердженій наказом Міністерства закордонних справ України від 4 червня 2002 року №113 тощо; 2. Міжнародні нормативно-правові акти: Віденська конвенція від 18 квітня 1961 року про дипломатичні зносини, Віденська конвенція від 24 квітня 1963 року про консульські відносини, Конвенція про вручення за кордоном судових та позасудових документів у цивільних або комерційних справах (Гаага, 1965), Конвенція про отримання за кордоном доказів у цивільних та торгових справах (Гаага, 1970), Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22 січня 1993 р. (Мінська конвенція), численні двосторонні та багатосторонні договори України тощо.

Визначено, що джерела регулювання зазначених відносин слід класифікувати також на ті, які встановлюють загальний порядок звернення за судовою допомогою до судів інших держав (зокрема, йдеться про двосторонні договори), а також ті, що опосередковують відносини спеціальні підстави відмови від виконання такого доручення (зокрема, йдеться про конвенції та ЦПК). Визначення більшої юридичної сили конкретного джерела регулювання зазначених відносин відповідно впливає на формування судової практики та реалізацію зазначеної функції правосуддя.

Виходячи з того, що розгляд цивільних справ з іноземним елементом традиційно ускладнює провадження в справі в суді, зазвичай потребує більше часу та додаткових процедур, які забезпечують ефективний розгляд і вирішення справи судом, не можна визнати доцільним розгляд таких справ в спрощеному позовному провадженні цивільного судочинства.

Визначено, що справи, в яких необхідним є звернення із судовим дорученням за правовою допомогою до компетентних органів іноземних держав, можуть розглядатися лише у порядку загального позовного

провадження з огляду на необхідність проведення підготовчого провадження та неможливістю розгляду у строки, що визначені для спрощеного позовного провадження.

У зв'язку з чим, запропоновано внести зміни до статей ЦПК України, зокрема, доповнити пунктом 7 частину 4 статті 274 ЦПК України наступним положенням «де є необхідність звернення з відповідним судовим дорученням до іноземного суду або іншого компетентного органу іноземної держави у порядку, встановленому цим Кодексом або міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, відповідно до вимог ст. 498 ЦПК України».

З'ясовано, що важливе значення має недопущення зловживання процесуальними правами під час здійснення цивільного судочинства. З огляду на це, ми доводимо, що, постановляючи ухвалу про направлення судового доручення у випадку звернення із судовим дорученням про надання правової допомоги саме щодо витребування доказів чи вчинення інших процесуальних дій до іноземного суду або іншого компетентного органу іноземної держави, недоцільно зупиняти провадження у справі задля унеможливлення безпідставного затягування розгляду справи на стадії підготовчого провадження.

Визначено, що вручення судових документів відповідачу, місцезнаходження чи місце проживання якого зареєстровано у встановленому порядку за кордоном, здебільшого здійснюється в основному на підставі ЦПК України, Гаазької Конвенції 1965 року, та відповідно до положень Інструкції. Водночас, норми ЦПК не містять виключного переліку дій суду щодо звернення із судовим дорученням про вручення судових документів за кордоном, у зв'язку з чим судам необхідно звертатися до норм міжнародних договорів та Інструкції, що призводить до неправильного застосування тих чи інших норм, що регулюють вказані правовідносини.

Виходячи з цього, на нашу думку, необхідним є доповнення статті 499 ЦПК України частиною 5 наступного змісту «Судове доручення про вручення судових та позасудових документів особам, місцезнаходження чи місце проживання яких зареєстровано у встановленому порядку за кордоном, на підставі Гаазької Конвенції про вручення за кордоном судових та позасудових документів у цивільних або комерційних справах від 15 листопада 1965 року, надсилається у формі «Прохання», яка визначена Конвенцією, безпосередньо до центрального органу запитуваної держави».

Запропоновано класифікацію форм звернення із судовими дорученнями про отримання доказів за кордоном на такі види:

- безпосереднє звернення суду України до компетентного органу іноземної держави;
- звернення суду України до Міністерства юстиції України, яке звертається до компетентного органу іноземної держави.

Виходячи з того, що отримання доказів за кордоном у цивільному процесі України здійснюється, в основному, на підставі Гаазької Конвенції 1970 року, тому на нашу думку доцільним є доповнення статті 499 ЦПК України

частиною 6 наступного змісту «Судове доручення про отримання доказів чи вчинення процесуальних дій за кордоном, на підставі Гаазької Конвенції про отримання за кордоном доказів у цивільних або комерційних справах від 18 березня 1970 року, надсилається у формі «Запиту», який визначено Конвенцією, безпосередньо до центрального органу запитуваної держави або через органи юстиції, які направляють його центральному органу, визначеному відповідною державою».

Запропоновано виокремлювати наступні види судових витрат, пов'язаних із виконанням судових доручень, звернених до компетентних органів іноземних держав:

- витрати, пов'язані з засвідченням перекладу позовної заяви та доданих документів на офіційну мову запитуваної держави;
- витрати, пов'язані з проведенням дій по врученню документів.

З'ясовано, що зацікавлена сторона у справах, ускладнених іноземним елементом повинна нести судові витрати не тільки пов'язані з перекладом документів на офіційну мову запитуваної держави та їх посвідченням, а й безпосередньо пов'язані з проведенням дій по виконанню судового доручення, зокрема, дій по врученню судових документів.

Визначено, що судові витрати, пов'язані із виконанням судових доручень, звернених до компетентних органів іноземних держав, у цивільному процесі України – це передбачені законом витрати (грошові кошти) сторін, інших осіб, які беруть участь у справі, понесені ними у зв'язку з засвідченням перекладу позовної заяви та доданих документів на офіційну мову запитуваної держави та у зв'язку з проведенням дій по врученню документів.

Із метою подальшого вдосконалення законодавства і правозастосовної практики в частині звернення із судовими дорученнями до компетентних органів іноземних держав, у цивільному процесі України, доцільним уявляється подальший розвиток інституту електронного направлення таких судових доручень засобами електронної пошти та/або за допомогою засобів Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Коротенко Т. Ф. Особливості отримання доказів за кордоном у цивільному процесі України. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 2. С. 214–218.
2. Коротенко Т. Ф. Вручення судових та позасудових документів відповідачу, який знаходиться за кордоном, у цивільному процесі України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2016. Вип. 40, т. 1. С. 66–70.
3. Коротенко Т. Ф. Міжнародна судова допомога в контексті нової диференціації проваджень цивільного судочинства. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2018. Вип. 2 (107). С. 43–47.
4. Коротенко Т. Судові витрати, пов'язані з виконанням судових

доручень, звернених до компетентних органів іноземних держав. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2020. Вип. 1 (112). С. 23–26.

5. Izarova I., Korotenko T. Prevention of Procedural Rights Abuse: A New Experience of Ukrainian Judges. *Polski Proces Cywilny*. 2019. Nr. 1. P. 24–33.

6. Korotenko T., Titov M., Simplified Action Proceeding: New Experience. Generalization of court practice: A Case Study of Obolonskyi District Court of Kyiv. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2018. Iss. No .1. P. 62–71.

7. Тітов М. Ю., Коротенко Т. Ф. Спрощене позовне провадження: новий досвід. Узагальнення судової практики на прикладі Оболонського районного суду м. Києва. *Малозначні спори: Європейський та український досвід вирішення* : зб. наук. пр. учасників наук.-практ. конф. (Київ, 23–24 листоп. 2018). Київ, 2018. С. 172–186.

8. Коротенко Т. Ф. Удосконалення порядку звернення з судовим дорученням у світлі реформи цивільного процесуального законодавства України. *Україна на шляху до Європи: реформа цивільного процесуального законодавства* : зб. наук. пр. : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 7 лип. 2017 р.). Київ, 2017. С. 131–134.

9. Коротенко Т. Ф. Ефективність нормативно-правового регулювання відносин, пов'язаних зі зверненням з судових дорученням до компетентних органів іноземних держав у цивільному процесі України. *Ефективність норм права* : зб. наук. пр. : матеріали VII міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 17 листоп. 2016 р.). Київ, 2016. С. 261–264.

10. Коротенко Т. Ф. Процедура вручення судових та позасудових документів за кордоном у цивільному процесі України: удосконалення у світлі євроінтеграції. *Цивільний процес на зламі століть* : матеріали наук.-практ. Конф., м. Харків, 20-21 жовт. 2016 р. Харків, 2016. С. 76–79.

11. Коротенко Т. Ф. Вручення судових та позасудових документів відповідачу, який знаходиться за кордоном, у цивільному процесі України. *Юридичні факти в системі правового регулювання* : зб. наук. пр. : матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 26 листоп. 2015 р.). Київ, 2015. С. 280–287.

12. Коротенко Т. Ф. Розумні строки розгляду судом цивільних справ, ускладнених іноземним елементом. *Європейські стандарти захисту прав у цивільному судочинстві: випробування часом* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 26 верес. 2014 р.). Київ, 2014. С. 181–183.

13. Коротенко Т. Ф. Проблеми визначення форм судових доручень про надання правової допомоги. *Поняття та категорії юридичної науки* : зб. наук. пр. : матеріали V міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 18 листоп. 2014 р.). Київ, 2014. С. 260–263.

АНОТАЦІЯ

Коротенко Т. Ф. Судові доручення у цивільному процесі України, звернені до компетентних органів іноземних держав. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. Інститут держави і права імені В. М. Корецького Національної академії наук України, Київ, 2021.

Дисертація є комплексним науковим дослідженням поняття та правової природи судових доручень у цивільному процесі України, що звернені до компетентних органів іноземних держав, зокрема, щодо вручення судових та позасудових документів відповідачу, який знаходиться за кордоном, та витребування доказів за кордоном за цивільним процесуальним законодавством України.

Проведений аналіз дозволив запропонувати теоретичні висновки і пропозиції, а також розробити практичні рекомендації для удосконалення чинного законодавства щодо врегулювання інституту судових доручень, зокрема, щодо удосконалення та забезпечення єдності судової практики в Україні.

Ключові слова: доступ до правосуддя, цивільне судочинство, справи з іноземним елементом, міжнародна судова допомога, судові доручення, диференціація цивільного судочинства, отримання доказів за кордоном, вручення судових документів за кордоном.

АННОТАЦІЯ

Коротенко Т. Ф. Судебные поручения в гражданском процессе Украины, обращенные в компетентные органы иностранных государств. -
– На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.03 - гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право. Институт государства и права им. В. М. Корецкого Национальной академии наук Украины, Киев, 2021.

Диссертация является комплексным научным исследованием понятия и природы судебных поручений в гражданском процессе Украины, обращенным в компетентные органы иностранных государств, в частности, вручения судебных и внесудебных документов ответчику, который находится за границей, и истребовании доказательств за границей в гражданском процессе Украины.

Проведенное исследование позволило разработать теоретические предложения и практические рекомендации относительно усовершенствования действующего законодательства и судебной практики по судебным поручениям, в частности, усовершенствования и обеспечения единства судебной практики в Украине.

Ключевые слова: доступ к правосудию, гражданское судопроизводство, дела с иностранным элементом, международная судебная помощь, судебные поручения, дифференциация гражданского судопроизводства, получения доказательств за рубежом, вручение судебных документов за рубежом.

SUMMARY

Korotenko T.F. Letters rogatory in civil proceedings of Ukraine, addressed to the competent authorities of foreign states. – *On the rights of the manuscript.*

Thesis for a scientific degree of the candidate of legal sciences on a specialty 12.00.03 - civil law and civil process; family law; international private law. V. M. Koretsky Institute of State and Law of the National Academy of Sciences of Ukraine Kyiv, 2021.

The thesis is a comprehensive scientific study of the concept and nature of court orders in civil proceedings of Ukraine, addressed to the competent authorities of foreign states, in particular, to serve judicial and extrajudicial documents to the defendant abroad and demand evidence abroad in civil proceedings in Ukraine.

The study allowed to develop theoretical proposals and practical recommendations for improving the current legislation and judicial practice on court orders, in particular, on improving and ensuring the unity of judicial practice in Ukraine, which are defined below.

A court order is a complex multifaceted phenomenon, a procedural action that causes an appeal to the competent authorities of foreign states in the civil proceedings of Ukraine and a procedural document, due to which the appeal with such an order is embodied. The main characteristics of court orders include the following: acts as an instrument of international judicial assistance; mandatory presence of a foreign element in a civil case considered by a domestic court; procedural form of appeal - request, inquiry, power of attorney; carried out in order to obtain evidence, information, service of judicial and / or extrajudicial documents, the commission of procedural actions (interrogation of the defendant, examination, etc.); provides for strict observance by the courts of Ukraine of the norms of international agreements when applying for a court order.

In order to regulate in detail the legal regulation and ensure the unity of judicial practice, it is expedient to distinguish the following types of court orders addressed to the competent authorities of foreign states in the civil proceedings of Ukraine: by purpose - to court orders aimed at instructions aimed at serving judicial or extrajudicial documents abroad; for the subject of the application with a court order - for court orders addressed directly to the competent authority of a foreign state and court orders addressed to the competent authorities of a foreign state through authorized bodies.

Sources of legal regulation of civil procedural relations for the issuance of court orders by the courts of Ukraine can be divided into domestic national sources (domestic legislation of Ukraine) and international regulations (Conventions, bilateral and multilateral treaties, etc.).

At the same time, it is more theoretically and practically significant to classify the sources of regulation of these relations into those that establish the general procedure for applying for judicial assistance to courts of other states (in particular, bilateral agreements), as well as those that mediate special grounds for refusal. (in particular, it is about conventions and CPC).

Service of court documents on the defendant, whose location or place of residence is duly registered abroad, is mostly carried out mainly on the basis of the CPC of Ukraine, the 1965 Hague Convention, and in accordance with the provisions of the Instruction. At the same time, the norms of the CPC do not contain an exclusive list of court actions to apply for a court order to serve court documents abroad, in connection with which courts must refer to the rules of international treaties and instructions, which leads to incorrect application of certain rules specified legal relationship.

Based on this, in our opinion, it is necessary to supplement Article 499 of the CPC of Ukraine with Part 5, which contains provisions on the content and form of a court order to serve judicial and extrajudicial documents to persons whose location or residence is duly registered abroad on the basis of the Hague Convention on the Service Abroad of Judicial and Extrajudicial Documents in Civil or Commercial Matters of 15 November 1965.

The obligation to pay for the execution of a court order is also imposed by the court on the interested party, although there is no direct indication of such an obligation in the rules of procedural law.

Court costs related to the execution of court orders addressed to the competent authorities of foreign states can be divided into the following types:

- costs associated with certifying the translation of the statement of claim and attached documents into the official language of the requested State;
- costs associated with the delivery of documents.

Key words: access to justice, civil proceedings, cases with a foreign element, international judicial assistance, court orders, differentiation of civil proceedings, obtaining evidence abroad, service of court documents abroad.